

ЦИВІЛЬНЕ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

УДК 347.1

О. В. Басай*доктор юридичних наук,
доцент, професор кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ

Постановка проблеми. Правова держава має забезпечувати стабільність і визначеність цивільних правовідносин, захист прав кожного з їхніх учасників. Без забезпечення належного захисту прав громадян неможливим є існування цивілізованого суспільства. Тому в сучасних умовах особливого значення набуває проблема правового регулювання захисту порушених та оспорюваних цивільних прав та інтересів.

Реалізація судового захисту як загальної засади цивільного законодавства пов'язана із застосуванням у судовій діяльності принципів і засад, більшість з яких визначена у ст. 129 Конституції України. Вони є такими: законність; рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; змагальність сторін і свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їхньої переконливості; гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами; забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом; обов'язковість рішень суду [2, с. 78].

Отже, реалізація принципу судового захисту цивільних прав та інтересів забезпечується за допомогою встановлення організаційних і функціональних гарантій здійснення правосуддя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам захисту цивільних прав та інтересів загалом і судового захисту прав та інтересів зокрема були присвячені дослідження численних дослідників, таких як Т.Є. Абова, О.І. Антонюк, Ю.В. Білоусов, С.В. Васильєв, В.П. Грібанов, М.С. Гурвіч, І.О. Дзера, П.Ф. Єлісейкін, О.С. Іоффе, Л.Г. Лічман, Ж.Н. Машутіна, М.В. Сидоренко, Г.П. Тимченко, Р.О. Халфіна, Ж.Л. Чорна, М.Й. Штефан та інші. Проте багато аспектів цього багатогранного явища залишаються дискусійними, що зумовлює необхідність продовжувати проведення досліджень із цього питання.

Метою статті є встановлення організаційних і функціональних гарантій здійснення правосуддя.

Виклад основного матеріалу. Основною організаційною гарантією здійснення правосуддя,

на думку дослідників, є незалежність і неупередженість суду. Як зазначає Г.П. Тимченко, вимога безсторонності (неупередженості) суду децю переплітається з принципом незалежності, зокрема, від сторін у справі. У конституційному праві європейських країн безсторонність у цьому сенсі означає не фактичну відсутність упередженості суду чи окремих його членів, а так звану видиму неупередженість, тобто те, чи сприймається суд як неупереджений стороннім спостерігачем. Європейський суд установив подвійний критерій визначення безсторонності суду за двома елементами: 1) суб'єктивним, тобто чи були члени судової установи особисто безсторонніми, та 2) об'єктивним, тобто чи сприймався суд з об'єктивного погляду досить неупередженим і чи були гарантії безсторонності достатніми за цієї конкретної ситуації для виключення будь-якого обґрунтованого сумніву щодо цього [2, с. 80].

Організаційною гарантією справедливого судового розгляду є гласність (публічність) цивільного процесу. Європейська правова доктрина визначила чотири принципи відкритого правосуддя, що лежать в основі принципу гласності (публічності), а саме: 1) такий розгляд утримує суддів від неналежної поведінки; 2) він підтримує впевненість громадськості у здійсненні правосуддя й дає можливість знати, що правосуддя здійснюється справедливо; 3) він може мати результатом виявлення нових доказів; 4) унеможливорює неточні та неправильні коментарі щодо судового процесу [2, с. 81].

Гласність і відкритість судового розгляду закріплено у ст. ст. 7 та 8 ЦПК України, відповідно до яких розгляд справи в усіх судах проводиться усно й відкрито, ніхто не може бути позбавлений права на інформацію про час і місце розгляду своєї справи. Закритий судовий розгляд допускається в разі, якщо відкритий розгляд може призвести до розголошення державної або іншої таємниці, яка охороняється законом, а також за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, з метою забезпечення таємниці усиновлення, запобігання розголошенню відомостей про інтимні чи інші особисті

сторони життя осіб, які беруть участь у справі, або відомостей, що принижують їхню честь і гідність.

Принцип гласності означає, що розгляд у цивільних судах є відкритим, що забезпечує присутність на слуханні справи будь-якій особі, тобто передбачається можливість вільного доступу в зал судового засідання не тільки особам, що беруть участь у справі, але й всім іншим особам, що виявили бажання бути присутнім під час вирішення спору. Із метою висвітлення ходу процесу і його результатів у залі можуть бути присутніми представники засобів масової інформації. Відкритий розгляд справ дає можливість особам безпосередньо ознайомитися з роботою суду, а це підвищує його відповідальність за законне і правильне вирішення справ, сприяє зниженню суб'єктивізму суддів і дає змогу всім охочим переконатися в дотриманні встановлених процесуальним законом правових процедур розгляду справи [3, с. 109].

До змісту принципу гласності судового процесу пропонується зараховувати такі: відкритість усіх матеріалів справи для осіб, які беруть участь у процесі, їхнє право знайомитися з матеріалами справи; обов'язкове інформування учасників справи про час і місце судового засідання; обов'язкове інформування учасників справи про результати розгляду відповідної справи і про виконання певних процесуальних дій; право публікувати звіти і повідомлення про судові процеси у пресі, інформувати по радіо, телебаченню, в кіно та з використанням інших засобів масової інформації [4, с. 24].

Крім того, принцип гласності реалізується у наданому законодавцем праві кожній особі ознайомитися в установленому законодавством порядку із судовими рішеннями, які набрали законної сили, в будь-якій розглянутій у відкритому судовому засіданні справі [3, с. 109].

Як уважає А.О. Маляренко, гласність цивільного судочинства – це принцип цивільного процесуального права, який покликаний забезпечувати видимість і контрольованість ходу судового процесу у всіх інстанціях шляхом:

– надання широкій громадськості права бути присутніми на відкритих судових засіданнях; робити письмові записи, а також використовувати портативні аудіотехнічні пристрої; права з дозволу суду та осіб, які беруть участь у справі, проводити в залі судового засідання фото- і кінозйомки, відео-, звукозапис із застосуванням стаціонарної апаратури, а також транслявання судового засідання по радіо і телебаченню; права здійснювати публікації та обговорення; а також накладення обов'язку дотримуватися порядку під час судового засідання та виконувати розпорядження головуєчого.

– надання особам, які беруть участь у справі, крім прав, перелічених для публіки, права знати час і місце розгляду своєї справи, бути присутнім під час судового розгляду (зокрема, під час закри-

того судового розгляду справи, в якій вони беруть участь), права бути поінформованими про весь хід судового розгляду та його результати, права знайомитися з усіма матеріалами справи.

– накладення на суд кореспондуючого обов'язку забезпечити можливість реалізації вищеперелічених прав через розміщення публікації про час і місце відповідного судового засідання; через здійснення розгляду справи усно із забезпеченням можливості всіх охочих бути присутніми в судовому засіданні; через надання можливості особам, які беруть участь у справі, ознайомитися з матеріалами справи; через публічне проголошення прийнятих рішень та оприлюднення їх на офіційному веб-сайті; через право вимагати дотримання порядку в судовому засіданні та виконувати розпорядження головуєчого та право попереджати або видаляти із зали судового засідання винних у порушеннях [5, с. 5].

Також у юридичній літературі пропонується виділяти три аспекти гласності: 1) обов'язок суду забезпечити гласність судового розгляду справи, який реалізується шляхом розміщення оголошення про час, день і місце судового засідання, надання можливості сторонам процесу ознайомитися з матеріалами справи тощо; 2) право сторін на гласний розгляд справи, яке полягає у їхньому праві на гласне судочинство, поінформованість про зміст вимог і заперечень сторін, ознайомлення з матеріалами судової справи, бути вислуханими у судовому засіданні тощо; 3) право охочих бути присутніми на відкритих судових засіданнях, зокрема право представників засобів масової інформації поширювати та отримувати інформацію про діяльність суду [6, с. 44].

Н.Ю. Голубева також підкреслює, що фактичні та юридичні передумови для реального забезпечення гласності судового процесу в суді створюються таким положенням: присутні в залі засідання мають право робити письмові замітки, вести стенограму й звукозапис. Кіно- і фотозйомка, відео-запис, а також трансляція судового засідання по радіо й телебаченню допускаються з дозволу суду, що розглядає справу. Проведення в залі судового засідання фото- і кінозйомки, відео-, звукозапису із застосуванням стаціонарної апаратури, а також транслявання судового засідання по радіо і телебаченню, фіксування за допомогою власних записів і портативних аудіотехнічних засобів та поширення у майбутньому відповідної інформації у ЗМІ є засобом, за допомогою якого не тільки присутні на судовому засіданні особи мають змогу ознайомитися з ходом засідання, тобто принцип гласності передбачає дві форми отримання інформації з зали суду:

а) безпосереднє сприйняття інформації в залі суду і право фіксувати її різними засобами;

б) сприйняття інформації про судовий процес за допомогою ЗМІ [3, с. 110].

Публікація судових актів в Інтернеті – це розвиток принципу гласності правосуддя. Нові технічні можливості істотно розширюють публічність, тому право бути ознайомленим із результатами судового розгляду перестає бути абстрактним.

Важливою організаційною гарантією здійснення правосуддя, завдяки якій забезпечується реалізація принципу судового захисту цивільних прав та інтересів, є рівність усіх перед законом і судом (ст. 6 ЦПК України).

Відповідно до цього принципу правосуддя здійснюється на засадах рівності всіх учасників цивільного процесу перед законом і судом незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних та інших ознак, що, відповідно, забезпечує всім рівні можливості для захисту своїх прав та інтересів у судовому порядку.

Відповідно до ст. 8 Загальної декларації прав і свобод людини, п. 1 ст. 14 Міжнародного пакту про цивільні і політичні права та п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основних свобод, судовий захист розуміється як ефективне відновлення у правах незалежним судом на основі справедливого судового розгляду, що припускає забезпечення змагальності та рівноправності сторін, зокрема надання ним достатньої процесуальної правомочності для захисту своїх інтересів під час здійснення всіх процесуальних дій [7, с. 11].

В юридичній літературі звертається увага на те, що рівність громадян перед законом і рівність їх перед судом – положення, органічно пов'язані один з одним, але це не позбавляє кожне з них самостійного змісту. Під рівністю громадян перед судом треба розуміти те, що всі вони несуть відповідальність перед судами, що входять в єдину судову систему, не маючи при цьому жодних переваг і не піддаючись жодним обмеженням. Передаючи основний зміст принципу рівності громадян перед законом і рівності їх перед судом, сказане дає змогу проаналізувати співвідношення цих двох положень, хоча не розкриває повністю змісту кожного з них. При цьому треба, перш за все, зазначити, що рівність громадян перед законом – поняття ширше, ніж рівність їх перед судом, бо перше характеризує правове положення громадян у всіх сферах життя суспільства, а друге стосується лише сфери здійснення правосуддя. Рівність громадян перед судом зумовлюється їхньою рівністю перед законом, оскільки суд зобов'язаний діяти на основі законодавства, яке не створює переваг або обмежень залежно від соціального, майнового і службового становища, раси, національності і віросповідання. Без рівності перед законом неможлива рівність перед судом [8, с. 14].

Проявом принципу рівності громадян перед законом і судом є принцип процесуальної рівно-

правності. Елементами змісту принципу процесуальної рівноправності є такі: 1) рівність сторін під час звернення до суду: позивач подає позов, а відповідач має право пред'явити заперечення проти позову; позивач порушує справу, а копія позовної заяви надається відповідачеві тощо; 2) рівність можливостей захисту прав у суді: позивач може відмовитися від позову, а відповідач – від заперечення проти позову та зустрічного позову. Відповідач може визнати позов, сторони можуть укласти мирову угоду. У сторін є рівні права по апеляційному й касаційному оскарженню. Суд повинен рівною мірою прагнути забезпечити участь у процесі обох сторін; 3) рівні можливості участі сторін у доказовій діяльності [7, с. 11].

За своєю правовою природою принцип процесуальної рівноправності є законодавчо закріпленою гарантією справедливого судового розгляду. Крім того, він є одним із виявів загальноправового принципу верховенства права: сторони в цивільному процесі знають, якими процесуальними правами наділені як вони, так і їхні процесуальні супротивники [3, с. 110].

Функціональними гарантіями належного здійснення правосуддя, які забезпечують реалізацію принципу судового захисту прав та інтересів, є змагальність, диспозитивність і винесення судового рішення в розумний термін.

Принцип змагальності цивільного процесу є основоположним принципом і має абсолютний характер як європейський стандарт судочинства. Європейський суд вважає, що кожна сторона справи повинна мати можливість викласти своє бачення, тобто має право бути заслуханою до винесення судового рішення [2, с. 81].

Принцип змагальності означає таку побудову судової процедури, яка забезпечує в судовому засіданні під час розгляду цивільних справ розмежування процесуальних функцій сторін, що користуються рівними процесуальними правами для відстоювання своїх законних інтересів. Суд, зберігаючи незалежність, об'єктивність і безсторонність, здійснює керівництво процесом, роз'яснює особам, що беруть участь у справі, їхні права і обов'язки, попереджає про наслідки здійснення або нездійснення процесуальних дій, сприяє особам, що беруть участь у справі, в реалізації їхніх прав, створює умови для всебічного і повного дослідження доказів, встановлення фактичних обставин і правильного застосування законодавства під час розгляду та вирішення цивільних справ.

Отже, прояв цього принципу перш за все виражається в розділенні основних процесуальних функцій між різними учасниками (суб'єктами, сторонами) процесу.

Змагальність і рівноправність сторін припускає їхні рівні процесуально-правові можливості у відстоюванні і доведенні своєї позиції зі справи.

Для забезпечення процесуальної рівноправності сторін велике значення має послідовна реалізація на практиці прав учасників процесу. У судовому розгляді сторони беруть участь у всіх процесуальних діях, які проводяться судом. За умов усності, гласності і безпосередності сторони мають найширші можливості для захисту своїх позицій і переконань. Саме в цій стадії процесу суб'єкти судочинства дістають рівні можливості заявляти клопотання, представляти докази, брати участь у дослідженні доказів, заявлених іншими учасниками процесу [8, с. 17].

На думку М.К. Треушнікова, принцип рівноправності сторін у цивільному процесі є таким нормативно-керівним началом, яке забезпечує сторонам рівне процесуальне становище перед судом під час здійснення правосуддя [9, с. 121]. Цей принцип закріплює рівні можливості реалізації та захисту прав сторін у цивільному процесі, які виключають будь-які переваги щодо цього однієї сторони перед іншою, одних учасників у справі перед іншими [10, с. 119].

На думку О.Г. Величка, принцип процесуальної рівноправності сторін становить обов'язкову основу під час розгляду будь-якого цивільного спору в суді, зокрема спору про факт в особливому провадженні, позаяк цей принцип органічно притаманний цивільному процесуальному праву і є складником його методу. Тому, наприклад, незважаючи на нерівність правового положення учасників адміністративних правовідносин (відносин владного підпорядкування), у цивільному процесі такі владні засади регулювання правовідносин нівелюються. Названі особи наділяються рівними можливостями обстоювати правомірність своєї позиції [10, с. 120]. Останнє зауваження набуває особливої значущості в контексті забезпечення належної реалізації права на захист цивільних прав та інтересів.

ЦПК України приділяє змагальності значну увагу. Зокрема, ст. 12 ЦПК встановлює, що цивільне судочинство здійснюється на засадах змагальності. Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, мають рівні права щодо подання доказів, їх дослідження та доведення перед судом їхньої переконливості. Згідно зі ст. 43 ЦПК, особи, які беруть участь у справі, мають право знайомитися з її матеріалами, робити з них витяги, знімати копії з документів, приєднаних до справи, одержувати копії рішень, ухвал, брати участь у судових засіданнях, подавати докази, брати участь у дослідженні доказів, ставити запитання іншим особам, які беруть участь у справі, а також свідкам, експертам, спеціалістам, заявляти клопотання та відводи, давати усні й письмові пояснення судові, подавати свої доводи та міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду, й заперечення проти клопотань, доводів

і міркувань інших осіб, користуватися правовою допомогою, знайомитися з журналом судового засідання, знімати з нього копії й подавати письмові зауваження з приводу його неправильності чи неповноти, прослуховувати запис фіксування судового засідання технічними засобами, робити з нього копії, подавати письмові зауваження з приводу його неправильності чи неповноти, оскаржувати рішення й ухвали суду, користуватися іншими процесуальними правами, наданими їм законом.

Через дію принципу змагальності сторони інші особи, що беруть участь у справі, якщо вони прагнуть найсприятливішого рішення для себе чи осіб, на захист прав яких пред'явлений позов, зобов'язані повідомити всі істотні для справи юридичні факти, пред'явити докази, здійснити інші процесуальні дії, що мають переконати суд у правоті цієї сторони. Цей принцип передбачає реальне покладення обов'язку з доказування обставин, що мають значення для справи. А у разі невиконання цього обов'язку чи неактивності у процесі сторона може зазнати негативних наслідків у вигляді несприятливого для неї рішення [11, с. 35].

Варто мати на увазі, що суд через принцип змагальності не повинен збирати докази самостійно, але він має піклуватися про належне з'ясування обставин справи. Дія принципу змагальності припускає покладання тягаря доведення на сторін і зняття за загальним правилом із суду обов'язку зі збору доказів. Реалізація принципу змагальності передбачає суттєву зміну ролі суду в процесі доказування в цивільній справі. Суд, зберігаючи незалежність, об'єктивність і неупередженість, здійснює керівництво процесом, роз'яснює особам, що беруть участь у справі, їхні права та обов'язки, попереджує про наслідки вчинення чи не вчинення процесуальних дій, надає допомогу особам, що беруть участь у справі, в реалізації їхніх прав, створює умови для всебічного та повного дослідження доказів, встановлення фактичних обставин і правильного застосування законодавства [11, с. 36].

Принцип диспозитивності надає учасникам процесу можливість розпоряджатися процесуальними засобами захисту.

Право громадян на звернення до суду за захистом і на судовий захист закріплене в ст. ст. 35, 55, 56 Конституції України. Цей вагомий принцип судового процесу не лише знайшов відображення в Конституції України (п. 4 ч. 3 ст. 129), але й з часом зайняв належне місце в положеннях нових процесуальних законів.

Сторони та інші особи, що беруть участь у справі, можуть вільно розпоряджатися своїми матеріальними і процесуальними правами. Суд сприяє їм у реалізації цих прав і здійснює контроль за законністю їхніх дій для надання допомоги сторонам й іншим особам, що беруть участь у справі, оскільки їхня юридична некомпетентність може

ускладнити здійснення захисту ними своїх прав і законних інтересів. Свобода учасників процесу, виражена в можливості розпоряджатися наданими матеріальними правами і процесуальними засобами їхнього захисту, обумовлена свободою прав особи, гарантованих Конституцією України [8, с. 17].

На думку послідовників «широкого» розуміння принципу диспозитивності, порушення справи самими зацікавленими особами – це загальне правило, тоді як порушення справи за ініціативою інших осіб варто розглядати як виняток із «чистої» диспозитивності або як її доповнення [12, с. 30].

Зміст диспозитивності відображає ступінь свободи людини у суспільстві та характеризує такі ознаки, як вибірковість (вибір варіанту поведінки), активність, можливість автономних юридичних дій. Диспозитивність цивільного процесу є немовби продовженням диспозитивних основ у матеріальному праві. В основі матеріального права лежить ідея автономії особи, ідея свободи – це ключова ідея у розумінні суті принципу диспозитивності, фундаментальна ідея права. Якщо володар суб'єктивного матеріального права має право розпоряджатися ним на свій розсуд, то цей ступінь свободи повинен зберегтися за ним у тому разі, коли його право підлягає судовому розгляду. Характер автономії матеріальних прав зумовлює характер цивільного процесу. Принцип диспозитивності не може виходити за межі приватноправової автономії. Доти, доки дії особи торкаються тільки особисто її, свобода дій повинна вважатися необмеженою [13, с. 36].

Для забезпечення належного захисту цивільних прав та інтересів осіб, розгляд справ належить здійснювати в розумний термін. Європейський Суд як критерій цього стандарту обрав насамперед суб'єктивні чинники. Судом були встановлені три основні чинники для визначення того, було судове рішення винесене в розумний термін чи ні, а саме: складність цивільної справи, поведінка позивача й поведінка державних органів (насамперед те, як судові влади розглядали цю справу). Окрім того, як додатковий чинник треба враховувати характер позову [2, с. 82].

Варто зазначити, що положення ЦПК України відповідають встановленим вимогам. Відповідно до ст. 210 ЦПК України суд має розпочати розгляд справи по суті не пізніше ніж через шістьдесят днів із дня відкриття провадження у справі, а у разі продовження строку підготовчого провадження – не пізніше наступного дня з дня закінчення такого строку. Суд розглядає справу по суті протягом тридцяти днів із дня початку розгляду справи по суті.

Результатом судової діяльності під час реалізації права на судовий захист цивільних прав та інтересів є прийняття судового рішення.

Із метою забезпечення належного захисту цивільних прав та інтересів, встановлено правило, згідно з яким судові рішення, що вступило в законну силу, стосовно предмета судового розгляду є обов'язковим і незмінним. Проте це не означає, що таке рішення є остаточним, воно може бути оскаржене в апеляційному та касаційному порядку (ст. 17 ЦПК України), що також є важливою процесуальною гарантією реалізації принципу судового захисту цивільних прав та інтересів.

Висновки. Отже, сутність принципу судового захисту цивільних прав та інтересів полягає в забезпеченні на конституційному і галузевому рівнях особам, чий права порушені, не визнаються чи оспорується, можливості звернутись до суду за захистом і вимагати застосування заходів правоохоронного характеру з метою припинення порушення права чи відновлення порушеного права. Захист цивільних прав та інтересів охоплює комплекс норм як матеріального, так і процесуального характеру, спрямованих на забезпечення належної реалізації права на захист, що є важливим складником будь-якого суб'єктивного права.

Реалізація принципу судового захисту цивільних прав та інтересів забезпечується за допомогою встановлення організаційних і функціональних гарантій здійснення правосуддя. Організаційними гарантіями здійснення правосуддя є незалежність і неупередженість суду, гласність і відкритість судового розгляду, рівність усіх перед законом і судом. Функціональними гарантіями належного здійснення правосуддя, які забезпечують реалізацію принципу судового захисту прав та інтересів є змагальність, диспозитивність і винесення судового рішення в розумний термін.

Література

1. Сидоренко М.В. Судовий захист цивільного права та інтересу як загальна засада цивільного законодавства України: дис. канд. юрид. наук. Одеса, 2012. 232 с.
2. Тимченко Г.П. Принцип справедливого судового процесу та його закріплення в новому ЦПК України. *Часопис Київського університету права*. 2005. № 1. С. 75–79.
3. Голубева Н.Ю. Поняття та система принципів цивільного процесуального права. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць*. Вип. 53. Одеса: «Юридична література», 2010. С. 103–114.
4. Штефан М.Й. Цивільно-процесуальне право України: академ. курс. К.: «Ін Юре», 2005. 624 с.
5. Маляренко А.О. Поняття та зміст принципу гласності судового судочинства. *Часопис Академії адвокатури України*. 2009. № 4. С. 1–8.
6. Лисак В.Д. Судочинство: гласність чи права людини. *Віче*. 2006. № 7–8. С. 40–45.
7. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України / За заг. ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонові, Н.Ю. Голубевої. К.: «Правова єдність», 2010. 548 с.
8. Францифоров А.Ю. Принципы гражданского процессуального права. *Арбитражный и гражданский процесс*. 2003. № 4. С. 13–18.

9. Букина В.С. Основные принципы гражданского процесса. М.: «ИНФРА-М», 2000. 168 с.

10. Величко О.Г. Правова природа принципів рівності та рівноправності в цивільному процесі. *Юридичний журнал*. 2004. № 3 (21). С. 118–123.

11. Цивільний процес України: підручник / За ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонові, Н.Ю. Голубевої. К.: «Істина», 2011. 536 с.

12. Ванеева Л.А. Принцип диспозитивности советского гражданского процессуального права. *Вопросы развития и защиты прав граждан*. Калинин, 1977. С. 105–110.

13. Цихоцкий А.В. Теоретические проблемы эффективности правосудия по гражданским делам. Новосибирск: «Наука», 1997. 392 с.

Анотація

Басай О. В. Реалізація принципу судового захисту цивільних прав та інтересів. – Стаття.

Статтю присвячено дослідженню реалізації судового захисту цивільних прав та інтересів як загальної засади цивільного законодавства. Встановлено, що реалізація принципу судового захисту цивільних прав та інтересів забезпечується за допомогою організаційних і функціональних гарантій здійснення правосуддя. Проводиться аналіз цих гарантій, і досліджуються запропоновані в юридичній літературі погляди на їхню правову природу.

Ключові слова: судовий захист, принцип, організаційні гарантії, функціональні гарантії, цивільне право, інтерес.

Аннотация

Басай О. В. Реализация принципа судебной защиты гражданских прав и интересов. – Статья.

Статья посвящена исследованию реализации судебной защиты гражданских прав и интересов как общей основы гражданского законодательства. Установлено, что реализация принципа судебной защиты гражданских прав и интересов обеспечивается с помощью организационных и функциональных гарантий осуществления правосудия. Проводится анализ этих гарантий, и исследуются предложенные в юридической литературе взгляды на их правовую природу.

Ключевые слова: судебная защита, принцип, организационные гарантии, функциональные гарантии, гражданское право, интерес.

Summary

Basai O. V. Realization of the principle of judicial protection of civil rights and interests. – Article.

The article is devoted to the study of the implementation of judicial protection of civil rights and interests as a general basis of civil law. It was established that the implementation of the principle of judicial protection of civil rights and interests is ensured through organizational and functional guarantees of the administration of justice. An analysis of these safeguards is being carried out and the legal literature suggests the views of their legal nature.

Keywords: judicial protection, principle, organizational guarantees, functional guarantees, civil law, interest.